

WagnerVrienden VZW

Elisabethlaan 278

8400 OOSTENDE

info@wagnervrienden.be

www.wagnervrienden.be

www.facebook.com/
wagnervrienden

Ondernemingsnummer:
0846.548.989

Rekeningnummer:
BE28 3631 0687 2620
BIC BBRUBEBB

In dit nummer:

Komende activiteiten p. 2

De WagnerVrienden raden aan... p.10

De WagnerVrienden diepen het uit... p.12

De WagnerVrienden waren er ook... p.25

Kalender 2015-2016 p.30

Colofon p.32

WagnerNieuws

Nummer 12

Juni 2015

Voorwoord door de voorzitter

Beste WagnerVrienden

Op het einde van dit opera-seizoen blikken we met genoeg terug op een welgevoeld werkjaar 2014-2015. De concerten, voordrachten en operareizen worden blijkbaar door steeds meer mensen gesmaakt, terwijl ook ons ledenaantal traag maar

zeker aangroeit.

Maar we blikken ook vooruit op het nieuwe seizoen, dat ook goed gevuld zal zijn. Reeds in september brengt Opera Vlaanderen *Tannhäuser*. Eveneens in september bezoeken we een heel eigennigige *Rheingold* in de Ruhrienne. Later op het seizoen

is er de interessante *Meistersinger* van Herheim in de Bastille. Veel om naar uit te kijken dus!

Maar eerst is er nog de zomer. Ik wens u namen het volledige bestuur een deugdloende vakantie toe!

–Bernard Huyvaert
Voorzitter WagnerVrienden

WagnerVrienden vzw

www.wagnervrienden.be | info@wagnervrienden.be

Komende activiteiten

De vzw WagnerVrienden organiseert op regelmatige basis speciale activiteiten voor zijn leden: lezingen, concerten, ontmoetingen, uitstappen, ... In deze rubriek vindt u het complete overzicht met alle nodige praktische informatie.

WagnerActiviteit#10: Inleiding tot *Tannhäuser* door David Vergauwen | Vrijdag 11 september | 't Vosken (Gent)

Begin september presenteert Opera Vlaanderen een nieuwe productie van *Tannhäuser*. De encensering van Calixto Bieito zal zeker opnieuw voer voor discussie zijn. In deze nieuwe productie voor Opera Vlaanderen wil de regisseur de tegenstelling tussen natuurlijke impulsen en maatschappelijke conventies en restricties op scherp stellen. Opera Vlaanderen heeft ook een topcast verzameld met namen als Andreas Schager, Annette Dasch en Burkhard Fritz.

Om u goed voor te bereiden op dit werk waarin de zanger-ridder Tannhäuser moet kiezen tussen artistieke vrijheid en maatschappelijke beperkingen, voorzien we een complete inleiding door onze expert, David Vergauwen. De verschillende facetten van het werk zullen belicht worden: de thematiek, de bronnen, de muziek, ... Voorafgaand aan deze inleiding, is er ook de mogelijkheid om samen te eten. We proberen ook enkele leden van de cast uit te nodigen om ons nadien te vervoegen.

Programma:

18u00	Onthaal
18u30	Maaltijd
20u00	Inleiding door David Vergauwen tot <i>Tannhäuser</i>
21u30	Ontmoeting met enkele leden van de cast (onder voorbehoud)

Praktische info:

- > **Datum:** Vrijdag 11 september, vanaf 18u
- > **Locatie:** 't Vosken: Sint-Baafsplein 19—9000 Gent
 't Vosken is net naast het NTGent gelegen en is goed bereikbaar met de wagen en het openbaar vervoer. Vanuit het station Gent Sint-Pieters neemt u tram 1 tot aan de Korenmarkt. Enkele parkings bevinden zich op loopafstand: Center Parking, Kouter en Reep.
- > **Prijs:** Lezing: **Gratis** (leden) ; **€5** (niet-leden) | Maaltijd: **ca. €18**
- > **Inschrijvingen:** Contacteer info@wagnervrienden.be en vermeld ook indien u wenst vooraf te eten. We geven u later de keuzemogelijkheden en de exacte prijzen door.

P r o m o b e e l d
Tannhäuser | © Opera
 Vlaanderen

David Vergauwen

OperaReis naar Bochum: *Das Rheingold* | Zaterdag 26 september

Het Ruhrgebied in Duitsland is niet alleen voor de industrie beroemd – maar ook voor spectaculaire kunstproducties in de monumentale kader van voormalige fabriekshallen. Bij de Ruhrtriennale, in 2002 opgericht door Gerard Mortier, werden deze hallen getransformeerd in indrukwekkende locaties voor muziek, dans, theater, performances en beeldende kunst. De bijzondere combinatie van kunst en locatie maakt de Ruhrtriennale tot een uitzonderlijke culturele beleving.

Het festival staat vanaf 2015 onder leiding van de beroemde Nederlandse theater- en operaregisseur Johan Simons. De komende drie jaren is het leidmotief van zijn programma 'Seid umschlungen' ('wees omarmd' of 'laat je omarmen' – een citaat uit Friedrich Schillers 'Ode aan de vreugde'): als gebaar van artistieke, maatschappelijke en geografische verbinding. Johan Simons keert binnenkort trouwens terug naar het NTGent als intendant.

De Jahrhunderthalle Bochum, het werelderfgoed Zollverein in Essen, het Landschaftspark Duisburg-Nord en – in 2015 voor het eerst – de Kohlenmischhalle van de Zeche Lohberg in Dinslaken zijn slechts enkele voorbeelden van de spectaculaire locaties die het decor vormen voor het programma van de Ruhrtriennale.

Voor zijn eerste editie van de Ruhrtriennale, koos Johan Simons ervoor om *Das Rheingold* van Richard Wagner te programmeren in een speciale uitvoering. In *Das Rheingold* lijkt Richard Wagner immers het verhaal van het Ruhrgebied te vertellen; een verhaal over industrialisering, mijnarbeid, kapitalisme en zijn ecologische, sociale en psychologische gevolgen. De dwerg Alberich rooft het goud van de Rijndochters en smeedt er in de mijnen van Nibelheim een ring uit. Wanneer hij de liefde vervloekt, schenkt de ring hem grenzeloze macht over de wereld. Met een list eigent Wotan zich de ring toe, om de reuzen te kunnen betalen die voor hem en de andere goden het Walhalla hebben gebouwd. Maar Alberich vervloekt de ring.

Das Rheingold weerspiegelt de links-revolutionaire opvattingen die de jonge Wagner er rond 1848 op nahield. Hij geloofde dat de kunst door mythes te scheppen de mensen kon verenigen. Via de versmelting van verschillende kunstvormen wilde Wagner naar eigen zeggen een 'mythische beleving' opwekken, een omkering van de innerlijke mens.

Hoe maken we die revolutionaire kracht van Wagners misschien wel radicaalste en meest theatrale partituur weer voelbaar? Wat kunnen we vandaag aanvangen met zijn antikapitalistische boodschap en met zijn idee van de 'mythische beleving'? Die vragen stellen de regisseur Johan Simons en Teodor Currentzis, een van de eigenzinnigste dirigenten van onze tijd, zich in hun versie van *Das Rheingold* – een 'Kreation' op de grens van opera, theater, installatie en ritueel. Samen met Mika Vainio, ooit een helft van het Finse experimentele techno duo Pan Sonic, scheppen ze in de Jahrhunderthalle (die tegelijk Walhalla én Nibelheim kan zijn) een muzikale reflectie-ruimte waarin Wagners partituur wordt opengeboken. Dit ondermeer door toevoeging van elektronische muziek, wat de totale speeltijd verlengt tot 4 uur (i.p.v. de traditionele ± 2,5 uur). Cur-

rentzis, die zijn Wagner-debuut maakt, brengt zijn dynamische orkest uit Perm mee en dirigeert een nieuwe zangercast, die wordt aangevoerd door de jonge imposante Finse bas Mika Kares als Wotan.

Cast:

Muzikale leiding Teodor Currentzis

Regie Johan Simons

Elektronische muziek Mika Vainio

Scenografie Bettina Pommer

Kostuums Teresa Verghe

Licht Wolfgang Göbbel

Geluidsdesign Will-Jan Pielage

Dramaturgie Tobias Staab, Jan Vandenhouwe

Wotan – Mika Kares (Bas)

Alberich – Leigh Melrose (Bariton)

Fricka – Maria Riccarda Wesseling (Mezzosopraan)

Freia – Agneta Eichenholz (Sopraan)

Erda – Jane Henschel (Alt)

Woglinde – Anna Patalong (Sopraan)

Wellgunde – Dorottya Láng (Mezzosopraan)

MusicAeterna

Praktische info:

- > **Datum:** Zaterdag 26 september 2015
De opera begint om **15u**.
- > **Transport:** We gaan per bus naar Bochum. Er zijn drie opstapplaatsen:
9u00: P+R Gentbrugge
9u45: Brussel (Heizel: Garage d'Ieteren, Kruispunt Houba de Strooperlaan / Magnolialaan)
10u15: Antwerpen (Crowne Plaza Hotel)
- > **Prijs:** € 125 (ticket cat. 2 & bus) | € 110 (ticket cat. 3 & bus)
Niet-leden betalen €15 meer.
- > **Inschrijvingen:** Contacteer info@wagnervrienden.be.

Lezing + Concert “Belgische Wagnerianen” | Zaterdag 17 oktober | Tinnenpot (Gent)

De invloed van Richard Wagner op de ontwikkeling van de Europese muziek mag absoluut niet onderschat worden. Ook enkele Belgische componisten werden aan het eind van de 19de eeuw sterk door zijn muziek beïnvloed. De interessantste figuur is ongetwijfeld Guillaume Lekeu (1870–1894). Deze componist, afkomstig uit Verviers, ging in 1889 naar Bayreuth en raakte meteen in de ban van Wagners muziek. Het is dan ook niet vreemd dat we Wagneriaanse invloeden bij hem terugvinden. De WagnerVrienden zullen u met een uniek concert in het charmante decor van de Tinnenpot vertrouwd maken met deze generatie componisten. Vooreerst staat er een deskundige inleiding tot het concert op het programma door de immer geniale David Vergauwen. Na een korte pauze start het concert met stukken van Franck, Lekeu, Devreese en tenslotte ook Richard Wagner zelf. De violiste Ann Cnop zorgt voor de muzikale uitvoering. Dit wordt ongetwijfeld een topactiviteit!

Programma:

14u	Inleiding tot het concert door David Vergauwen
15u30	Pauze
16u	Concert (Viool: Ann Cnop—Piano: Alexander Leman)
	– Cesar Franck : <i>Sonate voor viool en piano in A groot</i> , FWV 8 (1886)
	– Guillaume Lekeu : <i>Sonate voor viool en piano in G groot</i> (1892–1893), opgedragen aan Eugène Ysaÿe
	– Frédéric Devreese : <i>Suite Benvenuta</i> voor viool en piano (1887)
	– Richard Wagner : <i>Tannhäuser</i> , <i>Die Meistersinger von Nürnberg</i> en <i>Der fliegende Holländer</i> . Bewerkingen voor viool en piano door Nikolaj Hansen (20 feb 1855 — 25 dec 1932)
18u	Einde—Facultatief diner

Praktische info:

- > **Datum:** Zaterdag 17 oktober
- > **Locatie:** Tinnenpot (Bonbonnière)
Tinnenpotstraat 21, 9000 Gent
Tinnenpot is een theater gelegen in hartje Prinsenhof, het historisch centrum van Gent.
Nabijgelegen parkings zijn “Ramen” en “Parking Vrijdagmarkt”.
- > **Prijs :** € 10 (leden) | € 15 (niet-leden)
Zowel de lezing, als het concert zijn in de prijs inbegrepen.
- > **Reservaties:** Contacteer info@wagnervrienden.be en vermeld indien u nadien mee wenst te gaan eten.

Guillaume Lekeu

Biografie Ann Cnop

Ann Cnop wordt geboren te Vilvoorde in oktober 1981 en krijgt daar haar eerste lessen viool op 7-jarige leeftijd om enkele jaren later in het conservatorium van Mechelen bij Frans Vos en Florent Van de Vondel viool en kamermuziek te gaan volgen. In die periode neemt ze ook deel aan verscheidene wedstrijden (Herman Krebbers, de wedstrijd van het Gemeentekrediet, de Flor Peeters-wedstrijd voor kamermuziek...) en treedt ze als soliste op met verscheidene orkesten.

Na haar middelbare schoolstudies kiest ze voor het Lemmensinstituut om er viool te gaan studeren bij Elisa Kawaguti en even later ook zang bij Dina Grossberger. Na het behalen van haar meestergraad viool (met grote onderscheiding) in 2004, schrijft ze zich in aan het conservatorium van Brussel om er zich te specialiseren in de barokviool bij Sigiswald en Sara Kuijken en Luis Ottavio Santos. Deze vier jaren van historische uitvoeringspraktijk beëindigt ze met grote onderscheiding en de Ingeborg Köberle-prijs, een onderscheiding die jaarlijks uitgereikt wordt door het conservatorium van Brussel aan de twee meest verdienstelijke studenten. Masterclasses volgt ze o.a. bij Johannes Leertouwer en Ryo Terakado (voor barokviool) en Rainer Hoffmann (voor kamermuziek).

Ann is regelmatig te zien als soliste op grote podia van Mexico tot Japan. Zo bracht ze onder leiding van Sigiswald Kuijken al concerti van Bach en de Symphonie Concertante van Mozart. Met Il Fondamento bracht ze het vioolconcerto in e van Felix Mendelssohn.

Daarnaast is ze ook te zien in ensembles als La Petite Bande (Sigiswald Kuijken) en Il Fondamento (Paul Dombrecht) Europa Galante (Fabio Biondi), Concert Royal Köln (Karla Schröter), Bach Concertus (Ewald Demeyere), Les Agrémens (Guy Van Waas), Il Gardellino (Marcel Ponsele), Les Muffatti (Peter Van Heyghen)

In kamermuziekverband speelt ze in variërende bezettingen samen met o.a. Veerle Pollet (pianoforte), Wouter Dekoninck (orgel en klavecimbel), Marian Minnen (barokcello), Barthold Kuijken (traverso), Ewald Demeyere (klavecimbel)...

Momenteel verdiept ze zich in de uitvoeringspraktijk van het repertoire uit de Romantiek en is als artistiek onderzoeker verbonden aan het Gentse Conservatorium en de School of Arts van de HoGent.

Link: <http://www.anncnop.be/>

Ann Cnop

OperaReis naar Straatsburg | 21 & 22 mei 2016

L'Opéra national du Rhin in Straatsburg, waar Marc Clémeur nog even directeur blijft, presenteert volgend seizoen een nieuwe productie van *Das Liebesverbot*. Deze opera van de jonge Wagner, in de stijl van de "opéra comique" en gebaseerd op *Measure for Measure* van Shakespeare, wordt niet zo vaak uitgevoerd en we willen u de kans dan ook niet ontzeggen om het werk te ontdekken. De cast is ook zeer degelijk met zelfs een Vlaamse toets. De regie is in handen van Mariame Clément die we kennen van succesvolle producties als *Agrippina* in de Opera Vlaanderen. Daarenboven is Straatsburg ook een stad die het bezoeken waard is.

Indien we voor deze OperaReis voldoende deelnemers verzamelen, dan kunnen we u een volledig pakket aanbieden aan een zeer aantrekkelijke prijs. We hebben voor u een voorlopig programma uitgewerkt.

Programma (onder voorbehoud):

Zaterdag 21 mei 2016

- 07u00: Vertrek vanuit de P+R in Gentbrugge per luxe autocar
 07u45: Opstap te Brussel (Heyzel)
 14u00: Aankomst aan het hotel te Straatsburg
 Bezoek aan de stad
 Gezamenlijk avondmaal (optioneel - niet inbegrepen)

Zondag 22 mei 2016

- Ontbijt in het hotel
 Geleid bezoek aan het centrum met gids (Frans)
 Lunch (niet inbegrepen)
 15u00: *Das Liebesverbot* (R. Wagner)

Muzikale leiding Constantin Trinks

Regie Mariame Clément

Kostuums & decors Julia Hansen

Belichting Marion Hewlett

Friedrich Robert Bork

Luzio Benjamin Hulett

Claudio Thomas Blondelle

Isabella Marion Ammann

Mariana Agnieszka Slawinska

Brighella Wolfgang Bankl

Angelo Jaroslaw Kitala

Zicht op het charmante centrum van Straatsburg.

Danieli Norman Patzke
Dorella Hanne Roos
Pontio Pilato Andreas Jaeggi
 Chœurs de l'Opéra national du Rhin
 Orchestre philharmonique de Strasbourg

© Opéra National du Rhin

19u00: Aanvang terugrit – terug ca. 1u30 te Gentbrugge

Praktische info:

- > **Datum:** Zaterdag & zondag 21 & 22 mei 2016
- > **Richtprijzen:** € 226 p.p. in een tweepersoonskamer
 € 276 p.p. in een eenpersoonskamer
 Het gaat om richtprijzen want dit is in functie van het aantal deelnemers en het hotel.
- > **Inbegrepen:** Transport per autocar vanuit Gentbrugge of Brussel; Overnachting in een 3/4-sterrenhotel; Ontbijt; Geleid bezoek aan de stad; Ticket voor de opera (cat. A)
- > **Inschrijvingen:** Contacteer info@wagnervrienden.be en vul het inschrijfformulier in. Indien we snel genoeg voldoende deelnemers kunnen verzamelen, dan zullen we u in de loop van de maand juli verzoeken om 30% van de richtprijs als voorschot te storten. Het resterende bedrag (in functie van de definitieve prijs) wordt later betaald.

Andere activiteiten 2015-2016

- ◆ Zondag 11 oktober 2015 | Opera Vlaanderen Antwerpen
Tannhäuser. Drink na de voorstelling
 Na deze Antwerpse matinee bieden we u graag een gratis drankje aan in de foyer van de opera in aanwezigheid van leden van de Nederlandse zustervereniging.
- ◆ Zaterdag 28 november 2015 | Gent
Algemene Vergadering WagnerVrienden vzw
 De jaarlijkse Algemene Vergadering zal opnieuw gecombineerd worden met een muzikaal luik. De exacte locatie en het programma worden later nog gecommuniceerd.

- ◆ Zondag 20 december 2016 | OperaReis | Amsterdam

***Lohengrin* (R. Wagner)**

Hoe kunt u de feestdagen beter inzetten dan met deze uitstap naar Amsterdam? We kunnen u immers enkele gegeerde tickets aanbieden voor de concertante uitvoering van Wagners populaire opera *Lohengrin* in het Concertgebouw. Het prestigieuze Koninklijk Concertgebouworkest staat onder leiding van Andris Nelsons, een vertrouwd gezicht in Bayreuth. De cast is ook van een uitzonderlijk niveau met Falk Struckmann (Heinrich der Vogler), Klaus Florian Vogt (Lohengrin), Camilla Nylund (Elsa von Brabant), Evgeny Nikitin (Friedrich von Telramund), Katarina Dalayman (Ortrud) en Samuel Youn (Heerrufer des Königs).

Zoals steeds kunt u ook zorgeloos meerijden met onze comfortabele bus naar Amsterdam vanuit Gent (P+R Gentbrugge), Brussel (Heyzel) of Antwerpen (Crowne Plaza). Wees snel want het aantal plaatsen is beperkt!

→ **Prijzen: €107,5 (bus & ticket rang 2), €135 (bus & ticket rang 1), €166 (bus & ticket rang 1+), €40 (enkel bus)**

→ Contacteer info@wagnervrienden.be om te reserveren en vermeld uw opstapplaats en de gewenste categorie.

Klaus Florian Vogt zingt de titelrol in Lohengrin | © Uwe Arens

- ◆ Zaterdag 5 maart 2016 & Zondag 6 maart 2016 | OperaReis | Parijs

***Die Meistersinger von Nürnberg* (R. Wagner) & *Il Trovatore* (G. Verdi)**

Stéphane Lissner heeft in zijn eerste echte seizoen als intendant van de Parijse opera een prominente plaats voor Richard Wagner gereserveerd met deze productie van *Die Meistersinger*. Deze succesvolle encensering van Stefan Herheim was reeds eerder in Salzburg te zien. De rol van Hans Sachs wordt door Gerald Finley gezongen. 's Anderendaags staat er een voorstelling van Verdis *Il Trovatore* op het programma. Het gaat om een nieuwe productie van het collectief "La Fura dels Baus".

→ Er zijn nog enkele kaarten beschikbaar!

→ **Prijzen: *Die Meistersinger*: €160 (rang 2) | *Il Trovatore*: €140 (rang 3)**

→ Contacteer info@wagnervrienden.be voor meer informatie.

Die Meistersinger von Nürnberg op de Salzburger Festspiele | © Salzburger Festspiele

- ◆ Zondag 12 juni 2016 | OperaReis | Amsterdam

***Pikovaya Dama* (P.I.Tchaikovsky)**

Volgend seizoen is er helaas geen Wagneropera te zien in de Nationale Opera van Amsterdam. Er is echter wel een bijzonder interessante nieuwe productie van *Pikovaya Dama* in een regie van Stefan Herheim en met het Concertgebouw Orkest in de orkestbak. De WagnerVrienden bieden de tickets en de verplaatsing aan. Dit wordt ongetwijfeld hét opera-evenement van het voorjaar.

→ **Prijzen: € 147 (ticket cat. 3 & bus) | € 174 (ticket cat. 2 & bus) | € 40 (enkel bus)**

→ Contacteer info@wagnervrienden.be voor meer informatie en inschrijvingen.

De WagnerVrienden raden aan...

De vzw WagnerVrienden selecteert regelmatig voor zijn leden interessante producties, boeken of activiteiten die we enkel maar van harte kunnen aanraden. Hier vind je ook de activiteiten georganiseerd door onze partnerverenigingen zoals Amarant en de Vlaamse Opera.

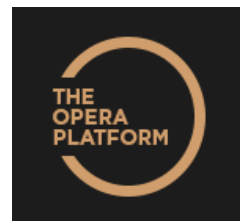

Goed nieuws voor de operaliefhebber | Francis Van Rossum

In mei 2015 werd "The Opera Platform" gelanceerd. Dit is een livestreamproject van "Opera Europa", met o.a. een maandelijkse integrale uitzending van een opera vanuit één van de volgende, toch prestigieuze, operahuizen : De Munt, de Wiener Staatsoper, de Nationale Opera van Finland te Helsinki, het Festival d'Aix-en-Provence, de Opéra national de Lyon, de Komische Oper Berlin, het Staatstheater Stuttgart, het Teatro Regio di Torino, de Nationale opera van Litouwen te Riga, de Nederlandse Opera & Ballet te Amsterdam, Den Norske Opera og Ballett te Oslo, het Teatr Wielki/Opera Narodowa te Warschau, het Teatro Real de Madrid, het Royal Opera House Covent Garden London en de Welsh National Opera te Cardiff.

"Opera Europa" is een professionele organisatie van operahuizen en -festivals wereldwijd. Op dit ogenblik zijn er 155 aangesloten leden uit 39 landen; waaronder ook de 3 Belgische operahuizen.

Verdere info kan u vinden op <http://www.opera-europa.org/fr/platforme-digital-opera-europa>.

Ernest Van Dyck et Jules Massenet | Francis Van Rossum

Eind 2014 verscheen een bijzonder interessant werk van de hand van Mallou Haine en Jean-Christophe Branger over de relatie tussen onze nationale tenor Ernest Van Dyck (1861 – 1923) en de Franse componist Jules Massenet (1842 – 1912): *Ernest van Dyck et Jules Massenet, un interprète au service d'un compositeur*.

Ernest Van Dyck was gehuwd met Augusta Servais, de jongste dochter van François Servais (1807 – 1866) de wereldberoemde cellist / componist. Hij was een getalenteerd en veel gevraagde tenor, reisde de wereld rond en was gedurende 30 jaar een vooraanstaand vertolker van de opera's van Richard Wagner (1813 – 1883). Hij was de lievelingstenor van Cosima Wagner die na de dood van haar echtgenoot Richard de strenge leidster werd van de Bayreuther Festspiele.

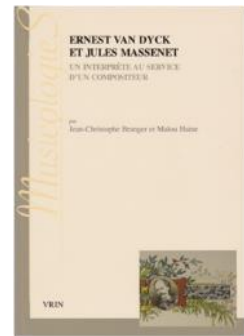
Dit werk bevat twee grote delen.

In het eerste deel leren we dat de band tussen Van Dyck en Massenet oorspronkelijk uiteraard professioneel was, maar stilaan uitgroeide tot een vriendschapsrelatie. Dit deel bevat ook interessante biografische gegevens over beide heren. Zo leren we o.a. dat van Dyck ook een getalenteerd recensent was en dat hij zelfs het scenario schreef voor een ballet genaamd *Carillon*.

Het tweede deel bevat een neerslag van brieven van verschillende vooraanstaande personen gericht aan Ernest Van Dyck (jammer genoeg zijn er geen brieven vermeld geschreven door Van Dyck zelf). In de bijlagen vinden we o.a. de tekst van het ballet *Carillon*. Het geheel wordt verlucht met mooi verzorgde foto's, afbeeldingen en fotokopies van partituren en andere documenten.

Het geheel geeft een mooi beeld van het muzikale leven in de periode 1890 – 1912, in België en de wereld.

Verdere info vindt u op de site van de uitgever www.vrin.fr of in de boekhandel met ISBN 978-2-7116-2547-5. De prijs bedraagt ongeveer €30.

Ondersteuning CD Camiel Boomsma

Twee jaar terug was Camiel Boomsma bij ons te gast met een concertlezing rond zijn uitvoering van verschillende Wagnertranscripties. Momenteel werkt hij aan een nieuwe CD. Hij zoekt hiervoor nog de nodige financiële ondersteuning. Als WagnerVrienden zouden wij graag hiertoe bijdragen. Dit kan via de eigen middelen van de vereniging, maar wij zijn nog op zoek naar leden die een extra ondersteuning willen geven aan deze jonge artiest en dit belangrijke artistieke project. Als wederdienst biedt hij ons opnieuw een concert aan en eventueel een vermelding op de CD.

Contacteer francis@wagnervrienden.be voor meer informatie.

Camiel Boomsma

De WagnerVrienden diepen het uit...

Met deze rubriek wensen we op regelmatige basis ook een onderwerp in verband met Wagner echt uit te diepen. In deze editie gaan we in op de figuur van Edmond Picard, die zeer belangrijk was voor het "Wagnerisme" in België.

Edmond Picard en het Wagnerisme | Door Geert Jocqué

Opmerking: De voetnoten bij dit artikel, vindt u na het besluit.

Inleiding

De naam van Edmond Picard doet ongetwijfeld slechts in kleine kring een belletje rinkelen. Nochtans schreef Karel Van de Woestijne een tweetal jaar na het overlijden van deze merkwaardige jurist, literator en kunstminnaar in de NRC van 6 februari 1926: "*De onrustige, paradoxale figuur van Edmond Picard is nog niet vergeten. Grote scheppende kracht die maar zelden tot een volledig einde doorzetten zou (...) schitterende geest, waarvan men zo weinig ernstig opnemen zou, (...) was er niets aan hem van het 'middelmatisme' dat hij beschouwde als het hoofdbestanddeel, ik zei haast als de hoofddeugd van de doorsneë-Belg (...) Nochtans heeft Edmond Picard, met zijn ruime intelligentie, vol initiatief zij het zonder groot evenwicht, zich te lang en te levendig in de kringen van gerecht, kunst, letteren en politiek bewogen, dan dat men hem niet nog steeds gedenken zou, zijne boutades, flitsen van de vlugste der geesten, niet zou herhalen*"(1). Deze oproep om de figuur van Edmond Picard niet in de vergetelheid te laten verzeilen, krijgt de laatste jaren weerklank. Getuige daarvan zijn "*Dromen van een nieuwe samenleving*"(2), een "*intellectuele biografie*" over Picard, van Bart Coppein en het boek "*Genius, Grandeur & Gêne*" met als ondertitel "*Het Fin de Siècle rond het Justitiepaleis te Brussel en de controversiële figuur van Edmond Picard*"(3). De biografie besteedt slechts zijdelings aandacht aan de literaire en artistieke activiteiten van Picard (4) terwijl "*Genius, Grandeur & Gêne*" enkel de bijdrage van Paul Aron, "*La maison d'art' d'Edmond Picard: Ongesien kan geschien. Un avocat esthète et collectionneur*" focust op dit facet in het leven van Picard. In geen van deze werken komt de fascinatie van Picard voor de componist Richard Wagner aan bod. Deze bijdrage wil deze leemte opvullen en de rol van Picard in het wagnerisme in de tweede helft van de 19e eeuw in Brussel belichten.

Wie was Edmond Picard?

Edmond Picard is geboren te Brussel op 15 december 1836 en groeide er op in een gezin dat tot de goeude burgerij behoorde (5). Na enkele bootreizen als scheepsjongen en matroos naar Amerika, wellicht als gevolg van de financiële achteruitgang van het gezin, vatte hij aan de ULB in 1857 een rechtenopleiding aan. Op 26 april 1860 schreef hij zich in aan de Brusselse balie en bouwde er een belangrijke advocatenprak-

Raymond Picard

tijk uit. Verscheidene juristen die nadien ook buiten het rechtsleven bekend werden, liepen stage bij hem (6). Hij was ook actief als juridisch en literair auteur en als politicus. Hij was een van de eerste socialistische senatoren. Alsof dat allemaal nog niet genoeg was, ontpopte hij zich tot een belangrijke figuur in het Brusselse kunstleven. Cruciaal hierin was zijn belangstelling en waardering voor de persoon en de werken van Richard Wagner. Hiermee stond Picard niet alleen maar was hij één van de vele intellectuelen in Europa die door de componist werden betoverd (7).

Het Wagnerisme waart over Europa

Reeds tijdens het leven van Richard Wagner beheersten zijn opera's en geschriften het artistieke leven in Europa. Ook Brussel ontsnapte daar niet aan (8). Meer nog, Brussel speelde hierin een centrale rol (9). De invloed van Wagner in de tweede helft van de 19^e eeuw heeft geleid tot het ontstaan van het "wagnerisme". Aan de wieg hiervan stond Charles Baudelaire (10). Reeds op 13 juli 1849 stuurde Baudelaire aan een zekere "Schoman"(11) die zoals Wagner Dresden had moeten verlaten na de opstand in mei (12), een brief waarin hij zijn bewondering voor Wagner uitdrukte(13). Nadat Baudelaire de concerten van Wagner op 25 januari en 1 en 8 februari 1859 te Parijs had bijgewoond, richtte hij zich in een lange brief vol adoratie rechtstreeks tot de componist (14). De opvoeringen leidden ook tot zijn bekende bijdrage "Richard Wagner et Tannhäuser à Paris" in de *Revue européenne* van 1 april 1861. Deze publicatie was het eigenlijke startschot van het Wagnerisme in Frankrijk (15). Het artikel was een aanklacht tegen de relschoppers op de première van Tannhäuser in Parijs op 13 maart 1861 (16). Het wagnerisme kreeg vaste vorm door het tijdschrift *Revue wagnérienne* dat in Parijs ontstond op initiatief van Edouard Dujardin(17) en Theodor de Wyzewa (18) en er werd uitgegeven van 1885 tot 1888. Talrijke Franse intellectuelen en artiesten verleenden hun medewerking, zoals Stéphane Mallarmé, Paul Verlaine(19), Joris-Karl Huysmans, Gérard de Nerval, Villiers de l'Isle-Adam en Catulle Mendès(20). Tekenend is hoe Camille Mauclair de wagnerreceptie in dit tijd beschrijft: "*Mais jamais les hommes d'aujourd'hui ne pourront absolument comprendre ce que Wagner, vers 1892, a été pour nous, l'immense zone de lumière que sa magie nous ouvrit, la lame de fond qu'il souleva dans nos âmes, le terrible dégoût qu'il nous imposa pour tout ce qui n'était pas lui.*"(21)Niet alle bewonderaars vervielen in zulke aanbidding voor de meester. Onder meer Camille Saint-Saëns was meer gematigd in zijn waardering(22). Na Frankrijk volgde Engeland, waar het wagnerisme ontstond rond 1870. Ook daar was de interesse niet beperkt tot de composities van Wagner maar had men evenzeer belangstelling voor zijn theoretische geschriften (23). *The Meister* was het blad van de *London Wagner Society* (1888) en werd gepubliceerd tot in 1895 (24). In dezelfde periode ontstond het Wagnerisme in België (25), en niet alleen in Brussel (26). Picard figureerde hierbij als een spilfiguur.

Picard ontdekt Wagner

Picard kwam reeds als adolescent in contact met de werken van Wagner toen deze op

24 en 28 maart 1860 twee concerten gaf te Brussel in het Théâtre Italien met het koor en orkest van de Munt. Hij was er getuige van het enthousiasme van het publiek, wat niet belet dat Wagner zelf niet te spreken was over de uitvoering wegens het volgens hem bedenkelijke niveau van de uitvoerders (27). De positieve reactie van het publiek heeft de meester niettemin in dank aanvaard zoals blijkt uit zijn brief van 26 maart 1860 aan zijn toenmalige echtgenote Minna Planer: "*Alle Welt ist verwundert über das Feure des flämischen Publikums, welches wirklich meine Sache ganz mit demselben Jubel aufgenommen hat, wie das Pariser...*" (28). Wagner bleef trouwens contact houden met Brussel zoals blijkt uit zijn erelidmaatschap (29) van de *Société libre des Beaux-Arts* (30).

L'art moderne: spreekbuis van het Wagnerisme

De interesse van Picard voor het werk van Wagner is bijzonder goed gedocumenteerd door het tijdschrift *L'art moderne* dat hij, samen met Octave Maus (31), Victor Arnould (32) en Eugène Robert (33) vanaf 6 maart 1881 uitgaf (34). Het tijdschrift richtte zich op de kunst zowel in België als in het buitenland in al zijn vormen: literatuur, schilderkunst, beeldhouwkunst, gravure, muziek, architectuur, meubelkunst, kostumering... en verkondigde hierbij de ideeën van *Les XX*(35) en *La Libre Esthétique*(36). Het zette zich af tegen academisme en classicisme(37) en ondersteunde de moderne kunst in al zijn uitdrukkingsvormen. Ook aandacht voor de composities en teksten van Wagner kon dus in het tijdschrift niet ontbreken. Tal van bijdragen, al dan niet van de hand van Picard, zijn aan de componist gewijd. Zij geven een vrij objectief beeld van de kunstenaar en zijn werken, in tegenstelling tot de teksten in *La Jeune Belgique*(38), een literair en artistiek tijdschrift dat in Brussel verscheen van 1881 tot 1897 (39). In de kring van *L'art moderne* vertoefde Picard in het gezelschap van andere wagnerianen, zoals Odilon Redon (40). Deze schilder met wie Picard een goede band had, stelde op de tentoonstelling van *Les XX* in 1885 werk tentoon dat het Nibelungenlied en Parsifal als onderwerp had (41). Ook Jean Delville (42) die in 1887 een tekening geïnspireerd op Tristan en Isolde vervaardigde(43), kwam bij Picard over de vloer. Fernand Khnopff had dan weer interesse voor Wagner maar was geen uitgesproken wagneriaan. Niettemin bezocht hij in 1887 Bayreuth en ontwierp hij de kostuums voor de opvoering van *Parsifal* in de Munt in 1914 (44). James Ensor was samen met Théo Hannon op 24 januari 1883 aanwezig bij de opvoering van *Die Walküre* in de Munt(45). Ensor kon het uiteraard niet laten om de spot te drijven met de wagnerianen(46).

De grote aandacht die *L'art moderne* besteedde aan Richard Wagner is niet alleen te wijten aan Picard maar ook aan de medeoprichter van het tijdschrift Octave Maus. Maus was eveneens een fervente Wagneriaan (47). Hij leerde de werken van Wagner kennen door zijn nicht Anna Boch (48) en de pianist, componist en muziekpedagoog Louis Brassin (49,50). Maus maakte deel uit van de groep Belgen die in 1876 naar Bayreuth reisde om er de inhuldiging van het Festpielhaus bij te wonen (51). Picard was er niet bij maar is nadien in Bayreuth geweest (52). Zo was hij aanwezig op de première van

Parsifal op 20 juli 1882 (53). De goede samenwerking tussen Picard en Maus mondde evenwel na enkele jaren uit in een bitter conflict waarna Picard zich in 1901 terugtrok uit het redactiecomité van *L'art moderne*. Belangrijke meningsverschillen lagen hiervan aan de basis. Niet het werk van Wagner dreef de kompanen van het eerste uur uit elkaar, maar wel de te grote aandacht die Maus, volgens Picard, schonk aan Franse kunstenaars ten nadele van Belgische. De aanval van Picard op Maus ging door tot in een toespraak in de Senaat op 22 april 1901(54). Het kwam zelfs tot een echte breuk tussen beiden in 1904 (55).

Wagner alomtegenwoordig in *L'art moderne*

De bijdragen over Richard Wagner in *L'art moderne* zijn talrijk. Zij passen in de beginselverklaring van het tijdschrift zoals blijkt uit het artikel "*À propos de Wagner*". Het werk van de meester bewonderen is niets anders dan "*combattre le faux goût, le maniérisme, l'absence de vérité dans l'art, avec autant de chaleur que la banalité, le terre à terre, la mesquinerie*"(56). Reeds in de eerste jaargang luidt het in een recensie over de *Ring des Nibelungen* dat wat de symfonieën van Beethoven betekenen voor het symfonische genre de opera's van Wagner zijn voor het lyrisch drama: "*la plus haute expression de l'art*"(57). De teksten behoren tot de beste die in de jaren tachtig van de negentiende eeuw in België werden geschreven over Wagner (58), ook al hebben zij niet allemaal dezelfde diepgang(59). Naast Picard en Maus schreven ook andere auteurs bijdragen over Wagner in *L'art moderne*, zoals Victor Arnould, Georges Khnopff, Camille Lemonnier en vooral Maurice Kufferath (60). De artikelen verdedigden het werk van Wagner door dik en dun, en niet zelden in een pathetische stijl, eigen aan de tijd. De eerste jaargang recenseert enkele Wagnervoorstellingen in München als volgt: "*Voilà au moins un critique français qui s'est donné la peine d'aller entendre Wagner et qui revient convaincu, converti. Quand donc tout le monde en fera-t-il de même et cessera-t-il de juger le génie de la musique dramatique sans l'avoir entendu?*". Op dat ogenblik moest *Parsifal*, de laatste opera van Wagner, nog in première gaan. Het tijdschrift volgde op de voet de voorbereiding van de eerste opvoering in Bayreuth(61). Het tijdschrift bevat ook tal van concertverslagen, onder meer van de *Concerts populaires* die Adolphe Samuel (62) te Brussel had opgericht in 1865 en waar werken van Wagner werden gespeeld (63). Opmerkelijk is dat de ouverture van *Die Meistersinger von Nürnberg* er reeds in 1868 werd uitgevoerd, hetzij enkele maanden na de première in München(64). Het tijdschrift bracht ook enthousiast verslag uit van de Wagneropvoeringen in de Munt onder leiding van Angelo Neumann (65). Naar aanleiding van het overlijden van Wagner op 13 februari 1883 publiceerde *L'art moderne* een *in memoriam*, een verslag van de begrafenis en een lijst met Brusselse wagnerianen waaronder Picard (66).

Picard op de barricaden voor Wagner

Picard is niet alleen een bewonderaar van het werk van Wagner maar verdedigt het ook en doet het respecteren. Hij reageert heftig op de talrijke parodieën die verschijnen op het werk van Wagner, zoals *La Valkirigole* (67) van Théodore Hannon (1887) (68,69). Bovendien wil hij dat de werken worden uitgevoerd zoals de componist ze geschreven heeft. Hij gaat daarmee in tegen de gewoonte van sommige operahuizen om coupures in de opera's van Wagner aan te brengen. Frappant is de actie die hij samen met Jules Destrée (70) heeft ondernomen tegen de uitvoering van een "verminkte" *Siegfried* in de Munt. Bij de opvoering van 18 april 1891 verliet Destrée na de eerste akte de zaal nadat hij enkele coupures had opgemerkt. Hierop dagvaardde hij de directeurs van de Munt, Stoumon en Calabresi, voor de rechtbank van koophandel te Brussel in terugbetaling van het bedrag van 2 frank voor het ingangsgeld en betaling van 500 frank schadevergoeding. Hij verweet de directeurs dat zij hun engagement ten overstaan van het publiek om een volledige voorstelling van *Siegfried* te geven, niet waren nagekomen. Picard die optrad als advocaat van Destrée, publiceerde de dagvaarding in *L'éventail* van 26 april 1891 (71). Hij beschouwde deze aangelegenheid als "un intérêt artistique de premier ordre". Charles Hahn verdedigde als advocaat van de Munt de coupures die volgens hem noodzakelijk waren om de Antwerpenaren toe te laten om na de opvoering nog met de trein naar huis terug te keren! Hahn documenteerde zich grondig. Franz Servais, dirigent in de Munt van 1889 tot 1891, stuurde hem op 5 mei 1891 een brief waarin hij onder meer verwees naar de opvoering van *Siegfried* in Covent Garden te London. Hij vermeldt: "*là elles sont absolument trompeuses – là un spectacle ordinaire plus que 2 ½ heures...Mr Léon Herbeaux 2e régisseur de la Monnaie peut vous donner sur les coupures de Londres de précieux détails, il y fut régisseur l'été dernier... Aucun auteur quelque grand qu'il soit n'est épargné ou plutôt échappe à certaines nécessités...*" (72). Picard liet zich hierdoor echter niet van zijn stuk brengen. Volgens Picard zouden enkele coupures in het pleidooi van zijn tegenstrever welkom geweest zijn! In wezen ging het debat over de vraag of een operadirecteur het recht heeft om coupures aan te brengen in het werk van de componist. De rechtbank wees uiteindelijk de vordering af. Volgens het vonnis zijn coupures toegelaten, onder meer op grond van "un usage immémorial" (73)

Volksopvoeding door de werken van Wagner

Picard had een eigen visie op het werk van Wagner die paste in zijn opvattingen over kunst in het algemeen. Voor Picard had de kunst een uitgesproken sociale betekenis (74). Ook in *L'art moderne* propageerde hij de ontwikkeling van de sociale kunst (75). Deze visie op de kunst past in de progressieve ideeën die hij koesterde, onder meer over persvrijheid, verplicht onderwijs voor de arbeidersklasse en herziening van de kieswetgeving (76). Het bleef evenwel niet bij theorie. Hij engageerde zich ook op het terrein. In 1894 ging hij als socialist zetelen in het parlement. Met *L'art moderne* ondersteunde hij de activiteiten van de Belgische Werkliedenpartij die een "Section d'art" had opgericht (77). Hij schonk talloze boeken aan de bibliotheek (78) in het nieuwe

Volkshuis (79). Picard stond als lid van de gegoede burgerij in die tijd zeker niet alleen in dit engagement. Talrijke kunstenaars die zich in de Brusselse salons ophielden, voelden zich aangetrokken tot het opkomende socialisme (80). Zijn progressieve ideeën leidden hem bovendien ook naar het *Comité directeur international* van het *Bulletin français de l'Internationale de la Pensée* (81). Dit comité groepeerde de *fine fleur* van progressieve intellectuelen. Zijn ideologische overtuiging weerspiegelt zich in zijn interpretatie van de werken van Wagner. Voor Picard hadden de opera's van Wagner een uitgesproken sociale betekenis (82). Niet alleen beschouwde hij de *Ring des Nibelungen* als een opera met een politiek-sociale betekenis (83). Ook *Die Meistersinger* is een "*oeuvre d'art social*" (84). Deze visie op het werk van Wagner sluit aan bij de ideeën van George Bernard Shaw die als socialist deel uitmaakte van de *Fabian Society* (1884). Shaw beschrijft in *The Perfect Wagnerite* de *Ring* als een politieke allegorie (85). Shaw stond zelfs de bouw van een operatheater in Engeland voor ogen waar de werken van Wagner konden opgevoerd worden voor het volk zodat de arbeiders konden "*raise (...) from pious respectability to a happy consciousness of and interest in fine art*" (86).

Picard alomtegenwoordig in de muziekwereld

Ontpopte Picard zich als een echte wagneriaan, dan droegen ook andere componisten zijn interesse weg. Zo had hij onder meer contact met Vlaamse componisten zoals August De Boeck (87) en de Gentenaar Jan Van den Eeden (88). Hij zette zich ook in voor de bescherming van hun auteursrechten. In de inleiding tot deel II van de *Pandectes* verdedigde Picard de stelling dat het auteursrecht een intellectueel recht is. Niet toevallig vermeldt randnummer 185 over het "*droit d'auteur*" met betrekking tot de "*oeuvres musicales et dramatique*": "*Le mode de reproduction, qui constitue, au pont de vue d'une oeuvre musicale ou dramatique, le bénéfice le plus important de l'auteur est sa représentation ou son exécution*" (89). Picard was onder meer de advocaat van Jules Massenet en Giacomo Puccini in hun proces tegen de Compagnie Générale des Phonographes, Cinématographe et Appareils de Précision en de Société Anonyme C. & J. Ulmann over het uitbrengen van fonograaf - en grammofoonplaten met delen van hun opera's. Zij werden evenwel in het ongelijk gesteld (90). Ook Maus behandelde trouwens als advocaat talrijke zaken met betrekking tot auteursrechten van schrijvers en kunstenaars (91).

Picard onderhield ook contact met tal van uitvoerende kunstenaars die nauw betrokken waren bij de uitvoering van de werken van Wagner. Zo was onder meer Rose Caron regelmatig bij hem te gast. Caron (92) debuteerde bij de concerten Pasedeloup (93) in Parijs in 1879 waar zij de rol van Elsa in Lohengrin vertolkte. Zij richtte zich vanaf 1882 ook op de Munt en creëerde er met groot succes de rol van "*Brünnehilde*" in *Sigurd* van Ernest Reyer op 7 januari 1885. Zij vertolkte er de rol van Eva in *Die Meistersinger* (94). *L'art moderne* besteedde regelmatig aandacht aan haar vertolkingen (95).

Besluit

Edmond Picard speelde onbetwistbaar een centrale rol in het wagnerisme te Brussel in de tweede helft van de 19^e eeuw. Hij was, zoals zoveel tijdgenoten, gefascineerd door de figuur en de werken van Richard Wagner. Zijn kennis van het oeuvre van Wagner was uitzonderlijk. Zijn bijdrage voor de verspreiding en ontsluiting van de opera's van Wagner in ons land kan moeilijk overschat worden. Picard en het kunstmilieu waarin hij vertoefde, verdienen verder onderzoek en blijvende aandacht.

Voetnoten

1. Van de Woestijne schreef het artikel naar aanleiding van de heruitgave van *Scènes de la Vie judiciaire* van Picard (K. VAN DE WOESTIJNE, Verzameld werk, zesde deel, A. Manteau nv Brussel 1950, p. 175).
2. B. COPPEIN, *Dromen van een nieuwe samenleving. Intellectuele biografie van Edmond Picard*, Larcier Brussel 2011, p. 44–74.
3. Dit boek bevat de verslagen van een symposium dat de balie bij het Hof van Cassatie heeft georganiseerd en is uitgegeven bij KnopsPublishing Herentals 2014, 239 p.
4. Dit is begrijpelijk omdat het de uitgave is van een doctoraal proefschrift in de rechtsgeschiedenis.
5. De levensloop van Edmond Picard wordt vakkundig geschetst in de biografie van Coppein.
6. Zo was onder meer Emile Verhaeren van 1881 tot 1884 advocaat–stagiair van Picard (M. STEVENS en R. HOZEE, *De l'impressionisme au symbolisme, L'avant-garde belge 1880–1990*, Royal Academy of Arts London 1994, p. 170).
7. Picard overleed op 19 februari 1924 te Dave.
8. Voor een boeiend beeld van het intellectuele en artistieke leven in Brussel in de tweede helft van de 19e eeuw kan verwezen worden naar het boek van E. MIN, *De eeuw van Brussel (De Bezig Bij Antwerpen 2013)*. Op talrijke plaatsen in dit werk komen Picard en Wagner ter sprake.
9. C. PIRENNE, *Joseph Dupont et Richard Wagner*, *Revue de la Société liégeoise de musicologie*, 2004, p. 4.
10. H.-J. BAUER, *Richard Wagner Lexikon*, Gustav Lübbe Verlag Bergisch Gladbach 1988, p. 562.
11. Mogelijk betreft het Robert Schumann die na de opstand ook Dresden ontvluchtte (E.F. JENSEN, *Schumann*, Oxford University Press Oxford 2001, p. 232).
12. Dit leidde op 16 mei 1849 zelfs tot een arrestatiebevel, waardoor hij met de hulp van Liszt naar Zwitserland vluchtte (B. MILLINGTON, *The Wagner Compendium*, Thames & Hudson London 1992, p. 14–15).
13. C. PICHOS en J. ZIEGLER, *Baudelaire. Een biografie*, Ambo/Baarn 1992, p. 192 en 292.
14. C. PICHOS en J. ZIEGLER, *Baudelaire. Een biografie*, Ambo/Baarn 1992, p. 292–293; K. WAUTERS, *Wagner en Vlaanderen 1844–1914*, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde Brussel 1983, p. 47.
15. Baudelaire was vriend aan huis bij Théophile Gautier die reeds in 1857 naar

Wiesbaden reisde om er een opvoering van Tannhäuser bij te wonen (R. BAKKER, Judith Gautier of de laatste der romantici, Maatstaf 1980, 54). In België werd Tannhäuser trouwens voor het eerst op gevoerd op 13 maart 1855 in Antwerpen en niet in Brussel (D. LEMMENS, Parijs in de schaduw van Brussel, augustus 1998).

16. Ook bij de opvoering van Lohengrin in het Eden-théâtre door Charles Lamoureux in 1887 deden zich gelijkaardige rellen voor (C. MAUCLAIR, Servitude et grandeur littéraires, Librairie Ollendorff Paris 1922, p. 223–224).
17. Edouard Emile Louis DUJARDIN is op 10 november 1861 geboren te Saint-Gervais-la-Forêt (Loir-et-Cher) en op 31 oktober 1949 overleden te Parijs. Hij was een romancier, dichter en toneel auteur. In 1943 publiceerde hij *Rencontres avec Houston Stewart Chamberlain*, echtgenoot van Eva Wagner, dochter van Richard.
18. Theodor Etienne de Wyzewa is geboren in Polen op 12 september 1862 en overleden op 15 april 1917 te Parijs. Hij was onder meer een kunst- en muziek criticus. Hij heeft talrijke publicaties nagelaten. Vooral de biografie van Mozart, die hij samen met Georges de Saint-Foix schreef, gaat vandaag nog steeds over de toonbank.
19. Picard trad op als advocaat van Verlaine in de zedenzaak waarin hij betrokken was (E. MIN, De eeuw van Brussel, De Bezig Bij Antwerpen 2013, p. 78–79 en 82).
20. Toenmalige echtgenoot van Judith Gautier. Hij was persoonlijk bevriend met Wagner maar verbrak de band na het verschijnen van het pamflet van Wagner naar aanleiding van de overwinning van Pruisen in de oorlog van 1870. Het pamflet is verschenen in *Ecrits et Poèmes* (1873).
21. C. MAUCLAIR, *Servitude et grandeur littéraires*, Librairie Ollendorff Paris 1922, p. 222.
22. Dat Picard ook de muziek van Saint-Saëns kon waarderen blijkt uit het feit dat hij deze componist eigen werk liet uitvoeren in het Kursaal van Oostende. Hetzelfde gold trouwens Richard Strauss (E. MIN, James Ensor. Een biografie, Meulenhof Manteau 2008, p. 192).
23. S. KOHL, *Face(t)s of British Wagnerism: Aubrey Beardsley's drawing The Wagnerites (1894) and George Bernard Shaw's essay The Perfect Wagnerite (1898)*, p. 32 (<http://open.conted.ox.ac.uk/resources/documents/facets-british-wagnerism-aubrey-beardsley%E2%80%99s-drawing-wagnerites-1894-and-george>).
24. De stichter en uitgever van het tijdschrift was William Ashton Ellis. Hij vertaalde de prozawerken van Wagner in het Engels en gaf ze uit (*Richard Wagner's Prose Works*, Kegan Paul, Trench, Trübner en C° Ltd London 1895, p. 422; <https://archive.org/search.php?query=creator%3A%22William+Ashton+Ellis%22>).
25. K. WAUTERS, *Wagner en Vlaanderen 1844–1914*, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde Brussel 1983, p. 321.
26. J. DE DECKER, *Wagner chez les Belges*, *Le Bulletin de l'Académie royale de langue et de littérature française Belgique*, 2011, p. 66: volgens deze auteur werden de opera's van Wagner in Antwerpen in het Frans opgevoerd, wat onjuist is. Zij werden in het Nederlands gezongen! (K. WAUTERS, *Wagner en Vlaanderen 1844–1914*, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde Brussel 1983, p. 356 e.v).

27. Volgens een brief van 22 maart 1860 aan zijn vrouw Minna Planer was het orkest “miserabel placiert” en was ook het koor zonder meer “miserabel” (K. WAUTERS, Wagner en Vlaanderen 1844–1914, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde Brussel 1983, p. 40).
28. K. WAUTERS, Wagner en Vlaanderen 1844–1914, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde Brussel 1983, p. 41–43: tijdens zijn verblijf in Brussel maakt Wagner ook een uitstap naar Antwerpen.
29. E. MIN, De eeuw van Brussel, De Bezig Bij Antwerpen 2013, p. 142.
30. De Société libre des Beaux-Arts werd op 1 maart 1968 gesticht in Brussel. Tal van progressieve beeldende kunstenaars waren lid van de vereniging. De schilder Edmond Lambrichts heeft een samenkomst van een aantal leden vereeuwigd in het schilderij *Les membres de la Société libre des Beaux-Arts* dat thans te bewonderen is in het Fin-de-Siècle Museum te Brussel.
31. Gustave Maus is geboren op 12 juni 1856 te Brussel en overleed er op 26 november 1919. Ook Maus had een rechtenopleiding genoten en legde op 28 juli 1877 de eed af als advocaat voor het hof van beroep te Brussel. Hij was zelfs stagiair van Picard na een stage bij Louis Leclercq (1829–1883), advocaat bij het Hof van Cassatie en telg uit een bekende juristenfamilie. Hij was ook zeer actief in het Brusselse kunstleven. Theo Van Rysselberghe schilderde een portret van Maus dat ook te bezichtigen is in het Fin-de-siècle Museum te Brussel (zie: M. DRAGUET, *Het symbolisme in België*, Mercatorfonds Brussel 2010, p. 62).
32. Victor Arnould (1838–1894) was advocaat en volksvertegenwoordiger. Hij maakte deel uit van de progressieve vleugel van de Liberale partij. Hij was tevens een productieve publicist.
33. A. VANDER LINDEN, *Octave Maus et la vie musicale belge (1875–1914)*, Mémoire couronné par l’Académie royale de Belgique (Classe des Beaux-Arts), 3 november 1940, dl. VI, p. 6.
34. J. BLOCK, *Les XX et La Libre Esthétique*, in M. STEVENS en R. HOZEE, *De l’impressionisme au symbolisme, L’avant-garde belge 1880–1990*, Royal Academy of Arts, London 1994, p. 41.
35. Les XX was een vereniging van schilders en beeldhouwers rond Maus (1883–1893). De groep verzette zich tegen academisme en stond voor vernieuwing in de kunst. Onder meer James Ensor, Theo Van Rysselberghe, Fernand Khnopff en Félicien Rops maakten deel ervan uit.
36. La Libre Esthétique is eveneens een kunstenaarsgroep die in 1893 werd opgericht als opvolger van Les XX. Ook hier was Maus de centrale figuur. Tijdens het eerste salon van 1894 werd een festival gewijd aan Claude Debussy.
37. J. ROMEIN, *Op het breukvlak van twee eeuwen*, Em. Querido Amsterdam 1967, p. 729.
38. K. WAUTERS, Wagner en Vlaanderen 1844–1914, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde 1983, p. 149.
39. Rond het tijdschrift verzamelden zich onder meer Georges Rodenbach, Max Waller, Albert Giraud en Iwan Gilkin.
40. Redon illustreerde de roman *Le Juré* van Picard uit 1887 (M. DRAGUET, *Het symbolisme in België*, Mercatorfonds Brussel 2010, p. 122; J. BLOCK, *Les XX et La Libre Esthétique*, in M. STEVENS en R. HOZEE, *De l’impressionisme au symbolisme, L’avant-garde belge 1880–1990*, Royal Academy of Arts, London 1994, p. 47). Redon had op zijn beurt onder meer invloed op Jean Delville die ook een

- wagneriaan was (M. STEVENS en R. HOZEE, *De l'impressionisme au symbolisme, L'avant-garde belge 1880–1990*, Royal Academy of Arts, London 1994, p. 94).
41. R. ROSENBLUM en H.W. JANSON, *19th-Century Art*, Harry A. Abrams, New York, 1884, p. 421.
 42. Jean Delville is op 19 januari 1867 geboren te Leuven onder de naam Jean Libert. Hij overleed op 19 januari 1953 in Vorst. Hij had contact met Joséphin Péladan, een notoir wagneriaan. Hij publiceerde in het *Le Mouvement littéraire* en organiseerde in 1896 het eerste Salon d'Art idéaliste in Brussel. Delville schilderde in 1890 Parsifal (M. DRAGUET, *Het symbolisme in België, Mercatorfonds Brussel 2010*, p. 160).
 43. Tristan und Isolde inspireerde Delville ook voor het gedicht *Le Désir suprême* uit *Les Horizons hantés* (ed. Lacomblez Brussel 1892, 31–32).
 44. M. DRAGUET, *Khnopff, Gemeentekrediet*, uitgeverij Snoeck-Ducaju & zoon 1995, p. 400–405.
 45. E. MIN, *De eeuw van Brussel, De Bezig Bij Antwerpen 2013*, p. 194.
 46. E. MIN, *De eeuw van Brussel, De Bezig Bij Antwerpen 2013*, p. 200.
 47. Het volstaat om de bijdrage van Maus in *L'Art moderne* van 4 januari 1891 te lezen (A. VAN DER LINDEN, *Octave Maus et la vie musicale belge (1875–1914)*. *Mémoire couronné par l'Académie royale de Belgique (Classe des Beaux-Arts)*, 3 november 1940, deel VI, p. 16–18).
 48. Rosalie-Anne Boch (1848–1936) was een impressionistische schilderes van landschappen en stillevens. Zij sloot zich in 1885 als enige vrouw aan bij Les XX. Zij organiseerde ook privé-concerten en speelde zelf piano, orgel en viool.
 49. Louis Brassin (1840–1884) was in Leipzig leerling van Ignaz Moscheles. Hij maakte bewerkingen van melodieën van Wagner, onder meer van de Feuerzauber uit de Walküre.
 50. A. VANDER LINDEN, *Octave Maus et la vie musicale belge (1875–1914)*, *Mémoire couronné par l'Académie royale de Belgique (Classe des Beaux-Arts)*, 3 november 1940, dl. VI, p. 6.
 51. A. VANDER LINDEN, *Octave Maus et la vie musicale belge (1875–1914)*, *Mémoire couronné par l'Académie royale de Belgique (Classe des Beaux-Arts)*, 3 november 1940, dl. VI, p. 6 en 8; J. DE DECKER, *Wagner chez les Belges*, *Le Bulletin de l'Académie royale de langue et de littérature française Belgique*, 2011, p. 67.
 52. Hij verbleef er samen met zijn jonge maîtresse Judith Cladel (E. MIN, *De eeuw van Brussel, De Bezig Bij Antwerpen 2013*, p. 118). Judith Cladel (1873–1958) is de oudste dochter van de Franse romancier Léon Cladel. Zij schreef een biografie over haar vader.
 53. J. DE DECKER, *Wagner chez les Belges*, *Le Bulletin de l'Académie royale de langue et de littérature française Belgique*, 2011, p. 67.
 54. J. BLOCK, *Les XX et La Libre Esthétique*, in M. STEVENS en R. HOZEE, *De l'impressionisme au symbolisme, L'avant-garde belge 1880–1990*, Royal Academy of Arts, London 1994, p. 54–55.
 55. Maus schonk volgens Picard op de tentoonstelling van 1904 van *La Libre Esthétique* teveel aandacht aan de Franse impressionisten. Enkel Van Rysselberghe was er als enige Belg vertegenwoordigd (E. MIN, *De eeuw van Brussel, De Bezig Bij Antwerpen 2013*, p. 139).
 56. *L'art moderne*, 1882, p. 324. De auteur van deze tekst is niet vermeld. Hij laat

zijn licht schijnen over de talrijke reacties op de diepgaande bespreking van Parsifal die pas in première was gegaan in Bayreuth (L'art moderne 1882, p. 265, 273 en 281).

57. L'art moderne, 1881, p. 101.
58. K. WAUTERS, Wagner en Vlaanderen 1844–1914, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde 1983, p. 149.
59. Het tijdschrift schuwde ook de anekdotiek niet. Zo neemt het nummer 24 van 14 augustus 1881, p. 191, een bericht van het Deutscher Montagsblatt over waarin het hilarische onderhoud tussen Wagner en de Regierungsrath van Berlijn over een aanstelling als directeur-generaal voor de muziek in Pruisen wordt beschreven.
60. R. TROUSSON, Jules Destrée et le procès Wagner, in M. COUVREUR (dir.), La Monnaie wagnérienne, Université libre de Bruxelles 1998, p. 282.
61. L'art moderne kondigde reeds in 1881 de première van Parsifal aan. Hierbij ging de aandacht voornamelijk naar de kosten van de opvoering. Ook toen reeds werd erop gewezen dat Wagner de intentie had om de opvoering van het werk in andere theaters dan in Bayreuth niet toe te laten (p. 175). Het decor werd er een jaar voor de première in detail beschreven (p. 271) en zelfs de repetities werden gerecenseerd (1882, p. 230–231).
62. Adolphe Samuel (1824–1898) was een Belgische muziekcriticus, dirigent en componist. Hij was een vriend van Hector Berlioz. Hij werd directeur aan het muziekconservatorium te Gent.
63. Volgens L'art moderne ging teveel aandacht naar de “gemakkelijke” composities (“à l'école italienne”) zoals Rienzi, Fliegende Holländer en Tannhäuser en was de Ring voor het publiek nog “lettre-morte”. De auteur (Picard?) roept op “d'élèver le public au niveau des plus hautes conceptions des maîtres” (L'art moderne 1882, p. 108).
64. K. WAUTERS, Wagner en Vlaanderen 1844–1914, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde 1983, p. 44 en 52.
65. Het gezelschap van Neumann gaf ook uitvoeringen van Rheingold en Die Walküre in de Munt op 23 en januari 1883 onder leiding van Anton Seidl.
66. Op de lijst figureerden onder meer ook nog: Peter Benoit, Anna Boch, Maurice Kufferath en Octave Maus (E. MIN, De eeuw van Brussel, De Bezig Bij Antwerpen 2013, p. 382, voetnoot 462).
67. Opgedragen aan Victor Wilder en gepubliceerd naar aanleiding van de Brusselse première van La Walkyrie op 9 maart 1887 (P. ARON, Un Wanger de Zwanze, in M. COUVREUR (dir.), La Monnaie wagnérienne, Université libre de Bruxelles 1998, p. 297).
68. R. TROUSSON, Jules Destrée et le procès Wagner, in M. COUVREUR (dir.), La Monnaie wagnérienne, Université libre de Bruxelles 1998, p. 282–283 en P. ARON, Un Wanger de Zwanze, in M. COUVREUR (dir.), La Monnaie wagnérienne, Université libre de Bruxelles 1998, p. 299; J. DE DECKER, Wagner chez les Belges, Le Bulletin de l'Académie royale de langue et de littérature française Belgique, 2011, p. 73.
69. Théodore Hannon (1851–1916) was een dichter, schilder en kunstcriticus. Hij was bevriend met Félicien Rops, James Ensor en Joris-Karl Huysmans. Hannon bezocht samen met Ensor een opvoering van Die Walküre in de Munt waarna hij, volgens E. MIN, de prent “Verontwaardigde burgers jouwen Wagner uit in 1880”

maakte. Hij drukte zijn verontwaardiging erin uit over de reactie van het bourgeoisieispubliek (E. MIN, James Ensor. Een biografie, Meulenhof Manteau 2008, p. 63–64). Volgens DRAGUET betreft het een opvoering in 1890 en is de prent verloren gegaan (M. DRAGUET, Het symbolisme in België, Mercatorfonds Brussel 2010, p. 163).

70. Ook Jules Destrée was stagiair van Picard nadat hij in 1883 afgestudeerd was aan de ULB (P. THEUNYNCK, Karel Van de Woestijne Biografie, Meulenhoff/Manteau Antwerpen 2010, p.329).
71. Servais dirigeerde Siegfried in de Franse wereldcreatie in de Munt op 12 januari 1891.
72. Deze brief is terug te vinden op http://auctions.biblioroom.com/catalogue.php?vente=33&auteur_index=Servais%2C+F. Hij werd er te koop aangeboden in 2011 en werd aangekocht door de vzw Servais. Hij bevindt zich nu in de Servaiscollectie (zie ook: <http://www.erfgoedplus.be/zoeken?categorie=vrij&zoekterm=Franz%20Servais>).
73. R. TROUSSON, Jules Destrée et le procès Wagner, in M. COUVREUR (dir.), La Monnaie wagnérienne, Université libre de Bruxelles 1998, p. 286–287.
74. J. BLOCK, Les XX et La Libre Esthétique, in M. STEVENS en R. HOZEE, De l'impressionisme au symbolisme, L'avant-garde belge 1880–1990, Royal Academy of Arts, London 1994, p. 49 en 52.
75. B. COPPEIN, Dromen van een nieuwe samenleving. Intellectuele biografie van Edmond Picard, Larcier Brussel 2011, p. 64.
76. De sociale visie op de kunst bracht Picard in botsing met La Jeune Belgique die l'art pour l'art-strekking aanhing (M. DRAGUET, Khnopff, Gemeentekrediet, uitgeverij Snoeck–Ducaju & zoon 1995, p. 154–155 en 158; M. DRAGUET, Het symbolisme in België, Mercatorfonds Brussel 2010, p. 52–54). Het conflict tussen de beide tijdschriften leidde op 21 oktober 1885 zelfs tot een duel tussen Picard en Albert Giraud (M. DRAGUET, Het symbolisme in België, Mercatorfonds Brussel 2010, p. 55). Albert Giraud is het pseudoniem van Emile Albert Kayenbergh (1860–1929). Hij schreef onder meer de gedichtenbundel Pierrot Lunaire, die later op muziek werd gezet door Arnold Schönberg. Het duel tussen Picard en Giraud liep op een sisser uit. Zij verzoenden zich voor een schot werd gelost (B. COPPEIN, Dromen van een nieuwe samenleving. Intellectuele biografie van Edmond Picard, Larcier Brussel 2011, p. 64; E. MIN, De eeuw van Brussel, De Bezig Bij Antwerpen 2013, p. 106).
77. J. BLOCK, Les XX et La Libre Esthétique, in M. STEVENS en R. HOZEE, De l'impressionisme au symbolisme, L'avant-garde belge 1880–1990, Royal Academy of Arts, London 1994, p. 50.
78. E. MIN, De eeuw van Brussel, De Bezig Bij Antwerpen 2013, p. 171.
79. Victor Horta die dit gebouw ontwierp, ging trouwens hiervoor op studiereis naar Bayreuth (E. MIN, De eeuw van Brussel, De Bezig Bij Antwerpen 2013, p. 172, voetnoot 391).
80. Ook Henry VAN DE VELDE was beïnvloed door socialistische ideeën en was lid van de Belgische Werkliedenpartij (W. ADRIAENSSENS, B. FOSSION, K. MARCELIS en K. VANHERCKE, Henry Van de Velde. De bewogen carrière van een Europees kunstenaar, KMKG 2013, p. 4–5).
81. Op 11 oktober 1919 verscheen het eerste nummer van het tijdschrift Clarté van dit comité.

82. De muziek van Wagner werd trouwens uitgevoerd in het Volkshuis (E. MIN, De eeuw van Brussel, De Bezig Bij Antwerpen 2013, p. 211).
83. Deze visie wordt onder meer ondersteund door de levensloop van Wagner zelf die in 1849 deelnam aan de opstand in Dresden. Het libretto van de Ring dateert trouwens van 1852 toen Wagner nog vol was van revolutionaire ideeën (M. VAN AMERONGEN, An orchestral adventure 1997).
84. Volgens Henry Maubel schrijft Picard ten onrechte sociale intenties toe aan Wagner (K. WAUTERS, Wagner en Vlaanderen 1844–1914, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde 1983, p. 329).
85. S. KOHL, Face(t)s of British Wagnerism: Aubrey Beardsley's drawing The Wagnerites (1894) and George Bernard Shaw's essay The Perfect Wagnerite (1898), p. 35, <http://open.conted.ox.ac.uk/resources/documents/facets-british-wagnerism-aubrey-beardsley%E2%80%99s-drawing-wagnerites-1894-and-george>.
86. S. KOHL, Face(t)s of British Wagnerism: Aubrey Beardsley's drawing The Wagnerites (1894) and Geoge Bernard Shaw's essay The Perfect Wagnerite (1898), p. 37, <http://open.conted.ox.ac.uk/resources/documents/facets-british-wagnerism-aubrey-beardsley%E2%80%99s-drawing-wagnerites-1894-and-george>.
87. F. TEIRLINCK heeft in zijn schets uit het leven en werk van August De Boeck een foto opgenomen waarop deze componist te zien is op bezoek bij Picard in Dave-sur-Meuse (ca. 1914–18) (F. TEIRLINCK, August De Boeck, p. 41).
88. T. JANSSENS, Leeuwentemmer zonder publiek. Een biografische schets van Jan Baptist Van den Eeden, SVM-Nieuwsbrief, 20 maart 2004.
89. Tw. Droit d'auteur (oeuvres artistiques et littéraires, Pandectes, p. 871, nr. 171).
90. B. COPPEIN, Dromen van een nieuwe samenleving. Intellectuele biografie van Edmond Picard, Larcier Brussel 2011, p. 54.
91. Hij was één van de stichters van het nog steeds bestaande bekende Franstalige tijdschrift Journal des Tribunaux.
92. Haar oorspronkelijke naam is Rose Lucille Meunier (1857–1930). Caron is de naam van haar echtgenoot Benoni Caron en behield die ook na haar echtscheiding in 1886. Zij was de vriendin van Georges Clemenceau en de maîtresse van Théophile Delcassé, Frans politicus in de IIIe Republiek.
93. Het Orchestre Padeloup werd in 1861 opgericht door Jules Padeloup en is het oudste symfonisch orkest van Frankrijk. Het orkest organiseerde onder meer goedkope zondagsconcerten en programmeerde ook werken van Wagner.
94. Picard schreef trouwens verzen die hij aan haar opdroeg.
95. M. DRAGUET, Khnopff, Gemeentekrediet, uitgeverij Snoeck-Ducaju & zoon 1995, p. 96.

De WagnerVrienden waren er ook...

In deze rubriek willen we onze leden een overzicht bieden van enkele persoonlijke impressies van een bijgewoonde voorstelling. Wens je zelf ook je mening hier te laten publiceren, dan mag je ons steeds jouw tekst toesturen per e-mail.

Parsifal in NTGent | Magda Van Gompel

In het midden van de scène een grote zwarte rechthoekige gesloten kubus die doet denken aan de Ka'aba van Mekka.

Geen gefrustreerde ongelukkige mannen-schaar maar hopeloze treurende bange kinderen zingen met ijle stemmen over verdriet en angst. Op verschillende "klavieren" wordt muziek "volgens Wagner" uitgevoerd. Heel beklemmend. Op de scène lopen figuren, wandelende tragedieën, allen opgesloten in hun frustraties, wroeging en angst.

Een klein blind meisje, ze is echt blind, overbeschermd door haar vader, strooit witte zwanenveertjes over de scène, zeer mooie verwijzing naar *Parsifal*.

Een jonge vrouw wandelt vertwijfeld rond met haar dementerende moeder en een man gaat gebogen onder de herinnering van de euthanasie van zijn moeder waar hij getuige van was. Anderen kunnen niet leven met de gedachte dat het leven niet is zoals hen werd beloofd en voelen zich bedrogen.

Allen zijn wanhopig en verlangen naar een remedie om gelukkig te worden.

Tenslotte gaan ze tot de kern, kijken ze diep in zichzelf, tot op het bot. Alleen door afscheid te nemen van ingepeperde opvattingen, aangeprate angsten, voor-

oordelen, mechanismen en te vergeven, maken ze plaats voor andere gevoelens: vertrouwen, hoop en liefde.

De kubus op de scène valt open en een reuzengrote, in elkaar geplooid Parsifal (de verhoopte Messias?) komt te voorschijn. Met gebundelde krachten wordt hij overeind getrokken. Niet voor lang, al deze mensen hebben geleerd hun leven zelf in handen te nemen en teder wordt hij weer neergeleid.

De voorstelling wordt muzikaal afgerond. Heel mooi.

Scènebeeld uit *Parsifal* | © Kurt Van der Elst—NTGent

Der fliegende Holländer in Luxemburg | Margo Briessinck

"Versank ich jetzt in wunderbares Träumen" vraagt Senta zich in het tweede bedrijf af. De productie van Alexander Schulin in Luxemburg lijkt zich vooral in die droom- en fantasiewereld van Senta af te spelen en maakt daarmee Senta tot de protagonist van *Der fliegende Holländer*.

Vanaf het begin staat Senta op de scène, een lappenpop van de Holländer meeslepend, en dirigeert alles wat gebeurt. Met één armbeweging laat ze de matrozen of haar vader verschijnen en terug verdwijnen. Als de Holländer verschijnt, sleurt hij een podiumvullende cape met zich mee. Een mooi beeld: het is alsof de zee zich aan hem vastklampt, pas aan het einde van zijn monoloog doet hij de cape uit en is hij – even – verlost.

Alles speelt zich af in een eenheidsdecor. Twee muren die met een sterk perspectief naar elkaar toelopen, worden onderbroken met twee zijgangen. Op halve hoogte loopt over de volledige lengte van de muur een videoscherm... een soort aquarium waarin beelden van ogen en golven elkaar afwisselen. En bloed, als Senta zich op het moment van de zelfopoffering te pletter loopt tegen de achterwand, zich omdraait en bij het slotakkoord vooraan uit het decor stapt.

De ideeën zijn misschien niet altijd even origineel, maar het zijn dit soort strakke, moderne enscenering die me zeer bevalen. Het is geen toeval dat Schulin een tijd assistent geweest is van Chéreau...

De Opera van Luxemburg voerde de Parijse "oerversie" uit 1841 op. Op het eerste zicht is er niet zoveel anders dan wat we gewoonlijk horen. De handeling speelt

zich af in Schotland in plaats van Noorwegen, Daland en Erik heten in deze versie nog Donald en Georg.

De muzikale curiositeit komt vooral van het orkest. François-Xavier Roth dirigeert Les Siècles, dat zich specialiseert in uitvoeringen op historische instrumenten. Dat vertaalt zich in minder opdringerige blazers en een meer afgeronde, minder overweldigende orkestklank. Bijvoorbeeld de begeleiding van de eenzijdige koordloog van het derde bedrijf is minder hoekig. Maar ook de rest van de partituur klinkt transparanter.

Voor een productie die Senta centraal stelt, heb je natuurlijk een eersteklaszangeres nodig. Ingela Brimberg, die een paar jaar geleden de Huguenots-Valentine zong in de Munt, is een fenomenale Senta. Haar stem is groot en mooi homogeen, enkel de allerhoogste noten klinken wat scherper. Ze zong een huiveringwekkende ballade, maar het was vooral in het duet met de Holländer dat ze in de diepte werkte.

Ze kreeg indrukwekkend replek van Alf-

Alfred Walker als de Holländer | © Théâtre de la ville de Luxembourg

red Walker, die met zijn flexibele bariton de Holländer gestalte geeft. Liang Li heeft een mooie bas waarmee hij Donalds "Mögst du mein Kind" bijna als een buffo-aria zingt. Marcel Reijans was een uitstekende Georg, in tegenstelling tot mijn verwachtingen na zijn teleurstellende Tristan. Met Maximilian Schmitt hadden ze een ideale Steuermann in huis. En Kismara Pessatti vervolledigde als Mary deze zeer overtuigende bezetting.

- Gehoord en gezien op zondag 10 mei 2015

(<http://www.gopera.com/igi/?id=1531>)

De cast na de voorstelling. | © WagnerVrienden vzw

Ingela Brimberg als Senta | © Théâtre de la ville de Luxembourg

Der fliegende Holländer in Düsseldorf | Johan Verbruggen

“VERLOSSING IN EEN ONTTOVERDE
WERELD”

Bijwijlen wordt een mens aangenaam ver-
rast door het feit dat traditionele opvoe-
ringen van vaste repertoirestukken, in dit
door het regietheater gedomineerd thea-
terlandschap en –tijdsbestek nog moge-
lijk zijn. Dit was het geval in Düsseldorf,
begin januari van dit jaar. Op de affiche:
Wagners eerste 'stok in het traditionele
theater–hoenderhok': *der fliegende Hol-
länder*.

Schijn bedriegt echter. Traditie en rebellie
overlappen elkaar naadloos in deze op-
voering, die ogenschijnlijk van een
'werkgetreue' weergave van de traditio-
nele regieaanwijzingen uitgaat. Alles is aan-
wezig: de schepen, de ballade van Senta
in een quasi prentenboekgetrouwe weer-
gave van de 2de akte, de confrontatie tus-
sen de twee bemanningen gekoppeld aan

het thuiskomstfeest van Dalands crew...
En toch.

Adolf Dresen kiest weliswaar voor een vrij
traditionele benadering van Wagners ope-
ra, maar hetgeen hij op scène laat zien
leunt heel dicht aan bij wat Patrice
Chéreau voor ogen had met zijn vermaar-
de Ring–enscenering in Bayreuth einde
jaren '70. We krijgen geen mythologise-
rende, laat staan abstract-
psychologiserende lezing van het verhaal,
maar een anekdotische handeling die zich
in Wagners eigen tijd afspeelt. De setting
is puur 19de eeuws en dit wordt vooral
duidelijk bij de overgang naar de 2de akte.
De spinsters werken in een industriële
omgeving die zo uit de film *Daens* ge-
plukt zou kunnen zijn. De wijze waarop
Senta haar ballade voordraagt draagt alle
kenmerken van de wijze waarop in de
19de eeuw tijdens volkskermessen de ac-

De volledige cast bij het enthousiaste slotapplaus. | © WagnerVrienden vzw

tualiteit in volksliederen aan de man werd gebracht. Ik verwijs hiermee naar een literair equivalent in de Vlaamse literatuur: Ernest Claes laat in *De Witte van Zichem* tijdens de kermis een rondtrekkende volkszanger de ballade van het Arendsjong (Napoleons ongelukkige zoon) zingen, begeleid met beeldmateriaal. Zo ook de functie van de canvas in de centrale ballade in de voorstelling.

Er werd geopteerd voor een rechttoe rechtaan muzikale uitvoering: in één ruk, zonder pauzes, zoals het werk – mijns inziens – door Wagner ook geconcipeerd en bedoeld was. Dit geeft een dynamiek aan de handeling en maakt vooral de onverbiddelijke onvermijdelijkheid van het slot onafwendbaar en verhoogt de felle tragiek van de handeling. De botsing tussen de zoekende, dromende eenzaam, verlangend naar verlossing in een ideale liefde, en de banaliteit van de kleinburgerlijkheid (Daland en de kleine wereld van het havenstadje) geven onderhuids een sterk Ibseniaanse tragiek aan deze opvoering. 19de-eeuwse kleinstedse burgerlijkheid, waaraan zelfs Senta in wezen niet weet te ontsnappen (ze hult zich in traditionele huwelijkskledij, als het ware een daad van compromis t.o.v. haar vader), botst met de Faustiaanse zoeker naar authenticiteit, wat de Hollander in wezen is. De grote ontmoetingscène tussen Senta en de Hollander, badend in donkerrode tinten, waartegen hun donkere silhouetten schril afsteken, vormt een momentopname waar de toverkracht van de ideale liefde lijkt te zegevieren: het absoluut hoogtepunt in deze encenering, waar, als in een flits zelfs even het ontbranden van Tristan en Isoldes passie aan het slot van de 1ste akte van de gelijkna-

mige opera wordt geëvoeerd.... Meesterlijk theater !

Het slot van de opera is geënceneerd als een anticlimax, die mijns inziens te wijten is aan de consequent doorgevoerde regie: Senta en de Hollander verdwijnen met het schip in de diepte, Erik staat op het dek van Dalands schip in een beschuldigende pose, terwijl Daland zelf gebroken aan zijn voeten ligt. De verlossing wordt feestelijk bezegeld met lichtguirlandes die vrolijk aan de masten van Dalands schip bungelen. Al bij al een wrang einde: verlossing zonder catharsis. In een onttoverde burgerwereld heeft verlossing geen enkele louterende functie. De ultieme triomf van Heines ontvullende versie van het verhaal op de klanken van Wagners verlossingsmuziek... O ironie !

Gedragen door een gedreven en sterk, maar beheerst musicerend orkest, met een enthousiast, en af en toe wat vergalopperend koor (begin 3de akte), werd dit een muzikaal zeer onderhoudende uitvoering. Ik moet vooral de sterke, gedragen vertolking van de Hollander (Egils Silins) aanstippen, maar dé ster van de namiddag was zonder twijfel Elisabet Strid die een beresterke Senta neerzette, gloeiend van de passie en uitdrukingskracht... Kortom, de verpersoonlijking van de sterke vrouw achter elke sterke man.

De rol van Daland (Sami Luttinen) was eveneens van goede kwaliteit en bracht vooral het quasi buffokarakter van deze rol naar voor. De andere rollen waren eveneens uitstekend ingevuld, met uitzondering van de Steuermann (Johannes Preissinger) die wat moeite had met de juiste intonatie... Maar, kortom: een fijne, onderhoudende Wagnernamiddag !

Elisabet Strid (Senta) |

© WagnerVrienden

VZW

Kalender 2015-2016

September	
Vr. 11/09/15	WagnerActiviteit#10: Inleiding tot <i>Tannhäuser</i> ('t Vosken—Gent)
Za. 19/09/15	Première <i>Tannhäuser</i> (Opera Vlaanderen—Gent)*
Za. 26/09/15	OperaReis naar Bochum: <i>Das Rheingold</i>
Oktober	
Do. 01/10/15	Concert <i>Wagners Roots</i> (De Roma—Antwerpen)*
Vr. 02/10/15	Concert <i>Wagners Roots</i> (Opera Vlaanderen—Gent)*
Za. 03/10/15	Première <i>Die Meistersinger von Nürnberg</i> (Staatsoper—Berlin)*
Zo. 11/10/15	Drink na <i>Tannhäuser</i> in Antwerpen
Za. 17/10/15	Lezing + Concert "Belgische Wagnerianen" (Tinnenpot—Gent)
Za. 31/10/15	Opera in de Cinema (Kinepolis): <i>Tannhäuser</i> *
November	
Vr. 20/11/15	Brussels Philharmonic in de Bijloke (Gent): Ouverture tot <i>Lohengrin</i> *
Za. 28/11/15	Algemene Vergadering WagnerVrienden vzw (Gent)
December	
Woe. 02/12/15	Symfonieorkest van de Munt in de Bozar (Brussel): <i>Siegfried-Idyll</i> *
Vr. 18/12/15	Het Koninklijk Concertgebouworkest Amsterdam speelt <i>Lohengrin</i> (Concertgebouw—Amsterdam)*
Zo. 20/12/15	OperaReis naar Amsterdam: <i>Lohengrin</i>
Januari	
Vr. 22/01/16	Het Koninklijk Concertgebouworkest Amsterdam (Bozar - Brussel): <i>Tristan und Isolde—Vorspiel und Liebestod</i> *

Februari	
	Voorlopig nog geen geplande activiteiten. De exacte data van onze activiteiten volgen later.
Maart	
Za. 05/03/16	OperaReis: <i>Die Meistersinger von Nürnberg</i> in Parijs
Zo. 06/03/16	OperaReis: <i>Il Trovatore</i> in Parijs
Za. 19/03/16	Première van <i>Tristan und Isolde</i> met de Berliner Philharmoniker
April	
	Voorlopig nog geen geplande activiteiten.
Mei	
Zo. 15/05/16	Orchestre Philharmonique de Liège (Bozar—Brussel): <i>Tristan und Isolde—Vorspiel und Liebestod*</i>
Ma. 16/05/16	Première <i>Die Meistersinger von Nürnberg</i> (Nationaltheater—München)*
21/05 & 22/05	OperaReis naar Straatsburg: <i>Das Liebesverbot</i>
Juni	
Zo. 12/06/16	OperaReis naar Amsterdam: <i>Pikovaya Dama</i>

Opmerking:

Deze kalender is onder voorbehoud. Sommige activiteiten kunnen nog geschrapt of toegevoegd worden. Voor de activiteiten aangeduid met het teken *, hebben we geen eigen plaatsen, maar gaat het om tips voor Wagnerianen.

WagnerVrienden VZW

Elisabethlaan 278
8400 OOSTENDE

info@wagnervrienden.be

www.wagnervrienden.be

[www.facebook.com/
wagnervrienden](http://www.facebook.com/wagnervrienden)

Ondernemingsnummer:
0846.548.989

Rekeningnummer:
BE28 3631 0687 2620
BIC BBRUBEBB

Verantwoordelijke uitgever :
WagnerVrienden vzw

De verantwoordelijke uitgever en de Raad van Bestuur zijn niet verantwoordelijk voor de in dit *WagnerNieuws* opgenomen teksten. Elke auteur is individueel verantwoordelijk voor het door hem of haar ondertekende artikel.

Colofon

Hebben meegewerkt aan deze editie:

- Margo Briessinck
- Stefan Burke
- Bernard Huyvaert
- Geert Jocqué
- Magda Van Gompel
- Francis Van Rossum
- Johan Verbruggen

Raad van Bestuur WagnerVrienden vzw:

- Voorzitter: Bernard Huyvaert
- Ondervoorzitter: Bruno Vanneste
- Penningmeester: Francis Van Rossum
- Secretaris: Stefan Burke

Stichtend Ambassadeur: Maestro Paolo Carignani

Ambassadeurs: Lucas Blondeel, Franco Farina, Dmitri Jurowski, Susan Maclean, Irène Theorin, Ann Vancoillie, Willem Van der Heyden, Werner Van Mechelen, Andrew Wise

Lidmaatschap:

- Individueel lidmaatschap: € 40
- Duo-lidmaatschap: € 50
- Jongeren (<31): € 20

Partners van WagnerVrienden vzw: Amarant vzw,

Cercle belge francophone Richard Wagner, Cercle Richard Wagner Lyon, Wagnergenuootschap Nederland.

De WagnerVrienden zijn aangesloten bij de "Gesellschaft der Freunde von Bayreuth".

Heb je opmerkingen over of suggesties voor ons magazine? Stuur dan gerust een e-mail naar info@wagnervrienden.be. Wij zijn ook steeds op zoek naar kwalitatieve bijdragen voor ons magazine. Deze mag je ons steeds bezorgen per e-mail.